

Чижевський Сергій Олександрович,
начальник відділу психологічного
забезпечення Головного управління
Національної гвардії України

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Комплексний вплив суспільно-політичних, матеріально-побутових та бойових стрес-факторів на особовий склад Національної гвардії України (далі – НГУ), їх інтенсивність та тривалість, призводять до виникнення у військовослужбовців ознак дезадаптації, гострих стресових реакцій та в подальшому ведуть до загрози з посттравматичного стресового розладу.

Відповідно до статей 58, 59 Статуту внутрішньої служби Збройних сил України командири (начальники) усіх рівнів відповідають за психологічний стан підлеглих та зобов'язані проводити роботу щодо запобігання надзвичайним подіям, у т. ч. суїцидам, своєчасно виявляти та усувати їх причини, бути уважними до підлеглих, вникати в проблеми їх побуту [3].

Збереження життя і здоров'я особового складу, ефективність виконання службово-бойових завдань багато в чому залежить від спроможності командирів (начальників), сержантів провести комплекс заходів з контролю бойового (службового) стресу, правильно та своєчасно розпізнати ознаки розладу поведінки, організувати та надати першу психологічну допомогу протягом перших 24 годин, після впливу психотравмуючої події, а надалі – протягом 24–72 годин побудувати належну комунікацію із фахівцями психічного здоров'я (для проведення дебрифінгу та надання психологічної допомоги) [2].

Аналіз загального стану суїцидальної активності населення держави та безпосередньо в НГУ свідчить, що самогубства стали однією із найгостріших проблем сучасного суспільства. Світовий досвід аналізу наслідків бойового стресу для комбатантів свідчить про значне зростання їх ризикуваних та залежних форм поведінки, учинення ними важких кримінальних правопорушень, збільшення випадків домашнього насильства в родинях, а також кількості розлучень [1].

Зважаючи на зазначене, в НГУ оновлено систему психологічного забезпечення з дотриманням безперервного циклу психологічної опіки військовослужбовців та членів їх сімей, від призову на військову службу до подальшої передачі психологічного профілю (у т.ч. з описом невидимих поранень), після звільнення з військової служби – до Міністерства у справах ветеранів [4].

Протягом 2014–2019 рр., психологічною службою НГУ у взаємодії із науково-дослідним центром Національної академії НГУ – проведено понад 50 міжнародних навчальних проектів для психологів.

Одними із останніх, чергові навчання поліграфологів з експертами правоохоронних структур США та СБУ, а також Об'єднаної агенції з відновлення персоналу Міністерства оборони США у рамках реінтеграції громадян звільнених з умов ізоляції НЗФ країни-агресора, 30 медичної бригади Збройних сил США щодо контролю бойового (оперативного) стресу. Також, у листопаді 2018 року, переможці конкурсу на кращого психолога НГУ у 2018 році – прийняли участь в навчальному семінарі Національної академії оборони Латвії, де презентували набутий досвід з питань психологічного забезпечення.

Проаналізувавши навчальний матеріал та нормативно-правові акти країн партнерів, здобутки вітчизняних експертів, командуванням НГУ у 2016–2017 рр. переглянутий формат психологічної служби та проведено ряд заходів з її реформування. Ключова позиція – вихід із ідеологічного блоку, структур по роботі з особовим складом, наближення до медичного забезпечення у рамках – збереження психічного здоров'я.

Серед основних принципів визначено: професійна незалежність психологів; створення управлінської вертикалі – окремі структурні підрозділи в органах військового управління; конкурсний відбір кандидатів, до яких визначено чіткі кваліфікаційні вимоги (першою – наявність психологічної освіти); постійне вдосконалення фахової компетенції психологів; вдосконалення нормативно-правової бази, матеріально-технічного забезпечення; поетапна імплементація стандартів, протоколів країн-партнерів.

На сьогодні, перед НГУ постає завдання щодо впровадження в службово-бойову діяльність [5]:

- в системі професійного відбору кандидатів на військову службу (навчання) – оновлення професіограм, впровадження автоматизованого робочого місця психолога, сучасного інструментарію, у т.ч. поліграфів;

- створення зворотного зв'язку між командирами (начальниками) та особовим складом, формування в посадових осіб ефективного стилю керівництва та створення сприятливих умов для виконання службово-бойових завдань;

- застосування у системі професійно-психологічної підготовки особового складу приладів біологічного зворотного зв'язку (біофідбеків), імітаційних засобів з враження стрілецькою зброєю «Стрессвест», тренінгових містечок командного згуртування за програмою «тімбілдинг» із підготовленими тренерами (допуском до робіт на висоті);

- проведення комплексу заходів з контролю бойового (службового) стресу, використання сержантського корпусу за принципом «рівний-рівному»;

- впровадження сучасних протоколів з надання психологічної допомоги, психологічної реабілітації особового складу після виконання службово-бойових завдань в екстремальних (бойових) умовах, у т.ч. за програмою «декомпресія»;

– проведення професійної психологічної підтримки психологів (супервізії).

На виконання вимог наказу МВС від 21.01.2019 № 32 «Про створення робочої групи та затвердження її складу», з метою розроблення проекту нормативно-правового акту МВС «Про затвердження Порядку взаємодії МВС, НГУ та ЦОВВ, діяльність яких спрямовується через МВС, у сфері психологічного забезпечення», підготовлено наступні пропозиції:

– привести до єдиного змісту загальноприйняту термінологію у системі психологічного забезпечення психологічних служб ЦОВВ МВС;

– визначити чіткий механізм взаємодії психологічних служб ЦОВВ МВС за основними напрямками психологічного забезпечення: організація психологічного забезпечення (опрацювання нормативно-правових документів, професійна та методична підготовка психологів); професійно-психологічний відбір; професійно-психологічна підготовка; психологічний супровід виконання СБЗ; соціально-психологічні дослідження та науково-методичне забезпечення практичної діяльності психологів; психопрофілактична робота та психологічна реабілітація; супервізія психологів;

– провести практичні тренування, навчання з питань взаємодії психологічних служб ЦОВВ МВС при спільному виконання СБЗ;

– визначити порядок спільного використання матеріально-технічної бази психологічних служб ЦОВВ МВС з питань професійно-психологічної підготовки, психопрофілактики, психологічної реабілітації та супервізії;

– спільно опрацювати єдину інформаційну систему психологічних служб ЦОВВ МВС – автоматизоване робоче місце психолога, базу керівних та науково-методичних розробок з психологічного забезпечення;

– створити асоціацію психологів МВС з метою проведення навчальних проєктів у т.ч. міжнародних, супервізії та інтервізії психологів, міжвідомчих конкурсів психологів та їх сертифікації (ліцензування);

– створити науково-методичну раду з метою впорядкування діяльності наукових установ, ЗВО МВС та практичних психологів з питань підготовки психологів, проведення науково-дослідних робіт, досліджень, експертиз, тощо.

Список використаних джерел

1. Всесвітня організація охорони здоров'я. Suicide Prevention Strategy and Action Plan 2017/18 – 2020/21.

2. Доктрина боротьби з бойовим (оперативним) стресом, Бойові Статuti СВ США 4-02.51 (липень 2006 р.), 6-22.5 (березень 2009 р.).

3. Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних сил України», 1999 року.

4. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08.12.2016 № 1285 «Про затвердження Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України».

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.02.2017 № 100-р «Про схвалення Концепції розвитку Національної гвардії України на період до 2020 року».

Азаренков Олександр Геннадійович,
завідувач відділення психологічного
забезпечення Донецького юридичного
інституту МВС України

БУДУВАННЯ КОРОТКОЧАСНИХ ЦІЛЕЙ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ МОТИВУВАННЯ КУРСАНТА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Абітурієнтами, які приймають рішення навчатися в вузі зі специфічними умовами освіти, рухають різні зовнішні і внутрішні, усвідомлювані і не усвідомлювані мотиви. Більшість зовнішніх мотивів, таких як: романтичні уявлення, поради від близьких і знайомих, бажання скоріше покинути батьківській дім і інші, вже на перших місяцях навчання втрачають свою спонукальну силу. Однак, і внутрішні, стійкі мотиви, спрямовані на професійну діяльність не завжди «трансформуються» в мотиви до навчальної діяльності.

Мотив «запускає» людську діяльність, визначаючи, що саме потрібно суб'єкту в даний момент, і передає йому конкретну спрямованість через формування або прийняття мети, яка і визначає напрямок дій, що сприяє реалізації мотиву. «Ціль – це уявлений заздалегідь результат, до якого прагне моя дія» (Леонтьєв О.М., 2000, с. 434).

Наприклад, базове спонукання – бути корисним для суспільства, виступило умовою для формування цілі – стати поліцейським, подальше планування досягнення якої сформувало новий мотив – навчатися в вузі із специфічними умовами навчання. Однак, сама навчальна діяльність безпосередньо цю мету не задовольняє, а є автономним видом діяльності, внутрішні процеси якої залишаються поза зоною мотивації особистості. У підсумку, особистість, яка має стійку ціль стати поліцейським, вбудовує в структуру своєї мотивації навчальну діяльність, але не її успішність у кожному окремо взятому предметі навчання. Інтерес до навчання у курсанта ситуативно виникає лише до тих спеціальних дисциплін, які у нього безпосередньо асоціюються з майбутньою професійною діяльністю. У такому варіанті більша частина навчальної діяльності курсанта мотивована зовнішнім негативним мотивом до уникнення невдач, що в такому випадку вимагає значної додаткової уваги з боку педагогічного та виховного персоналу вишу і де якою мірою знижує якість освітнього процесу в цілому.

Безумовно, налагоджена система мотивації в вишах зі специфічними умовами навчання, значною мірою контролює ці